

ลักขมี้ ตั้งโฉลก

เสียงสะท้อนกลับของสี

Rama IX Art Museum Foundation

Luxmi Thangchalok

Reverberations of Colour

Rama IX Art Museum Foundation

ลักขมี ตั้งใจลก Luxmi Thangchalok

เสียงสะท้อนกลับของสี Reverberations of Colour

นิทรรศการ จิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์
19 พฤศจิกายน - 12 ธันวาคม 2539
หอศิลปคณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์
มหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพฯ

An Exhibition of Paintings, Sculptures & Prints
November 19 - December 12, 1996

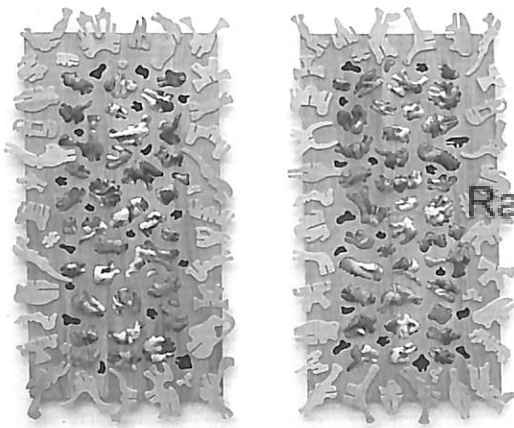
Art Gallery of the Faculty of Painting Sculpture & Graphic Arts
Silpakorn University, Bangkok

Rama IX Art Museum Foundation

เบื้องหลัง “เสียงสะท้อนกลับของสี”

ลักษมี ตั้งโกลก เป็นอาจารย์สอนอยู่ที่คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากรมาเกือบ 20 ปี ได้รับรางวัลจากการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติทั้งประเภทภาพพิมพ์และจิตรกรรมมาแล้ว แต่ผลงานยังไม่เผยแพร่เป็นที่รู้จักสำหรับคนทั่วไปมากนัก ทั้งนี้เป็นเพราะภาระหน้าที่ทางครอบครัวและงานสอนท่วมทับ จนไม่มีเวลาเพียงพอสำหรับการทำงานศิลปะ อย่างไรก็ตาม ลักษมีได้มีโอกาสทำงานศิลปะจริงจังต่อเนื่องมากขึ้นเป็นลำดับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา

ลักษมีเริ่มต้นผลงานชุด “รูปทรงแห่งความว่าง” จากการมองเห็นความงามและความหมายของแผ่นไม้ที่ถูกเลื่อยจนรูปร่างที่ต้องการใช้ออกไปแล้วและถูกทิ้งไว้ เธอหยิบแผ่นไม้ฉลุนี้มาใช้ในลักษณะต่างๆ กัน เช่น การแทนที่รูปทรงแห่งความว่างนั้นด้วยวัสดุอื่นที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง คือ กระดาษและผ้าที่อ่อนนุ่ม แล้วดันให้มันสูงลอดทะลุแผ่นไม้ขึ้นมา ความว่างถูกแทนที่และแปรสภาพกลายเป็นรูปทรงที่มีปริมาตร 3 มิติ ในบางชิ้นเธอแสดงรูปทรงแห่งความว่างโดยตรงโดยการนำเอาแผ่นไม้ฉลุมาติดกรอบโดยรอบให้มีความหนาเป็นกล่อ่งแล้วติดครอบลงไปบนเฟรมที่ติดผนังกระจงเงาไว้ข้างใน รูปทรงแห่งความว่างถูกเน้นให้ดูลึกเป็นช่องเข้าไปและกระจงเงาจะสะท้อนสิ่งแวดล้อมให้ดูเหมือนเป็นความว่างลึกทะลุเฟรมและผนังที่แขวนรูปนี้เข้าไป

ผลงานชุด “รูปทรงแห่งความว่าง”

“รูป คือความว่างและความว่างที่แท้จริงคือรูป ความว่างไม่ต่างไปจากรูป รูปก็ไม่ต่างจากความว่าง สิ่งใดคือรูปสิ่งนั้นคือความว่าง สิ่งใดคือความว่างสิ่งนั้นคือรูป” เป็นสัจธรรมที่กล่าวไว้ในพระสูตรที่ตรงกับแนวความคิดของลักษมีในการทำงานชุดนี้

ผลงานชุด “รูปทรงแห่งความว่าง”

อันที่จริงแนวความคิดของผลงานชุดรูปทรงแห่งความว่างนี้ พัฒนาต่อเนื่องสัมพันธ์กับแนวความคิดในผลงานกระดาษชุด “การแปรสภาพ” ที่มีที่มาจากพื้นฐานความเชื่อส่วนตัวที่เห็นถึงสัจธรรมของธรรมชาติตามแนวทางของพุทธศาสนา คือ กฎแห่งการเปลี่ยนแปลง ไม่มีอะไรอยู่คงที่ มีการเกิด การเจริญ การเสื่อม และการดับสูญ ในผลงานชุดนี้ลักษมีใช้ลวดเตอรืเป็นสื่อสะท้อน “การแปรสภาพ” และยังสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมที่ไร้คุณค่าสภาพชีวิตที่ไร้ความหมาย ลวดเตอรืจึงเป็นความหวังที่อาจจะเป็นสิ่งที่มีค่าสูงสุดหรืออาจจะเป็นเพียงแค่เศษกระดาษที่ไร้ค่าก็ได้

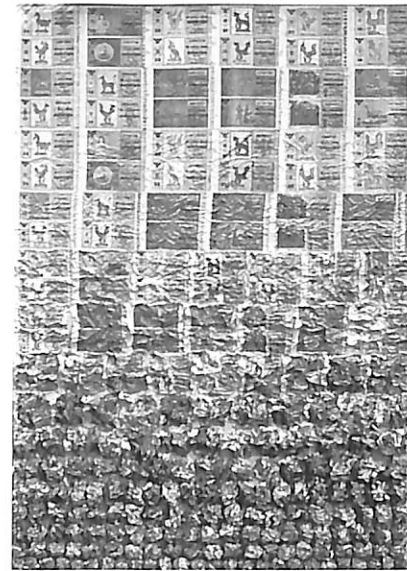
การแปรสภาพในชุดลิตต์เดอรีนี้ลักษณะสื่อความหมายโดยอาศัยกรรมวิธีต่าง ๆ คือ การขยำ ทำให้งับ การย้อมด้วยสี และการใช้ความร้อนอย่างให้ไหม้เกรียม และติดเรียงเป็นแถวซ้ำกัน เป็นระเบียบ เรียงให้เห็นโดยตรงถึงการแปรสภาพจากน้อยไปหามากและมากขึ้นตามลำดับ จากลิตต์เดอรีแผ่นแรกมบบนซ้ายถึงแผ่นสุดท้ายมบล่างขวา ด้วยวิธีการเช่นนี้เธอแสดงออก ถึงความงามและความหมายของการแปรสภาพและชีวิตที่จำเริญซ้ำซากน่าเบื่อหน่ายได้อย่างดี

ผลงานในชุด “รูปทรงแห่งความว่าง” สัมพันธ์ต่อเนื่องกับงานในชุด “การแปรสภาพ” ทั้งทาง ด้านเนื้อหาและกรรมวิธี กล่าวคือในทางเนื้อหาหลักมีเลือกสรรไม้จลุโดยพิจารณาทั้งความ หมายของรูปทรงควบคู่ไปกับความหมายของความว่าง คือ รูปทรงมีลักษณะเป็นโครงสร้าง คล้ายกระดูกหรือเป็นแก่นของสิ่งมีชีวิต อันเป็นการสื่อความหมายถึงการแปรสภาพไปสู่จุด ล้นสุดแห่งชีวิต และความว่าง ก็คือการแปรสภาพขั้นสุดท้ายคือการดับสูญ และความว่างใน ทางศาสนาพุทธ เป็นแก่นที่มีความหมายลึกซึ้ง หมายถึงการละหรือการดับ เช่น ว่างจากทุกข์ ว่างจากกิเลส และ “ที่ว่างอย่างยั้งคือนิพพาน”

การแปรสภาพในผลงานชุดหลังนี้ ลักษณะอาศัยกรรมวิธีที่จะสื่อถึงเนื้อหาเช่นเดียวกัน เช่น การ แทนที่รูปทรงแห่งความว่างด้วยวัสดุที่ขัดแย้งกัน การทอผ้าไหมจลุให้ดกขึ้นซ้ำกันเป็น การใช้กระจกเงาสะท้อนให้เกิดความว่างที่ลวงตา หรือการเปลี่ยนวัสดุจากแผ่นไม้เป็นแผ่น พลาสติกและแผ่นเหล็ก เป็นต้น นอกจากนี้เธอยังเน้นการแปรสภาพด้วยการคงรูปทรงเดิม เนื้อหาเดิม แต่เปลี่ยนกรรมวิธีข้ามสาขาจากจิตรกรรมเป็นภาพพิมพ์ เป็นวาดเส้น และเป็น ประติมากรรมด้วย

ในช่วงปี 2538 ลักษณะได้ย้อนกลับไปทำภาพพิมพ์โดยการนำแผ่นไม้จลุมาทำเป็นแม่พิมพ์ โดยตรงในแบบ Block Printing และต่อจากนั้นก็พัฒนาไปสู่การทำงานวาดเส้นในชุด Block Drawings และสุดท้ายย้อนกลับไปทำงานจิตรกรรมด้วยเทคนิคพื้นฐานคือสีน้ำมันบนผ้าใบ ในชุด Block Paintings

ในนิทรรศการศิลปกรรมเดี่ยวครั้งแรกของลักษณะ ที่ใช้ชื่อว่า “เสียงสะท้อนกลับของสี” นี้ เธอ นำเอาผลงานในชุด Block Paintings ออกแสดงเป็นหลัก โดยมีงานชุดอื่นเป็นส่วนประกอบ เพื่อแสดงให้เห็นถึงพื้นฐานการพัฒนาของงาน ด้วยเหตุผลที่นอกจากจะเป็นงานชุดใหม่ล่าสุดแล้ว ตัวผลงานเองได้เปลี่ยนแปลงพัฒนาไปจากเดิมก้าวใหญ่ และเหตุผลประการสำคัญ คือ การค้นพบวิธีการแสดงออกในแบบ Block Drawings, และ Block Paintings นอกจาก จะเป็นการริเริ่มวิธีการสร้างสรรค์ทางทัศนศิลป์ใหม่ที่ไม่เคยมีใครทำมาก่อนแล้ว ยังเป็นการ

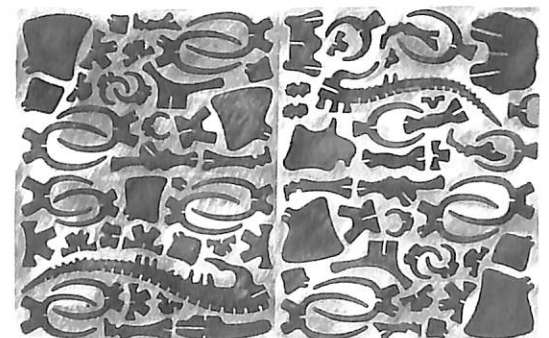

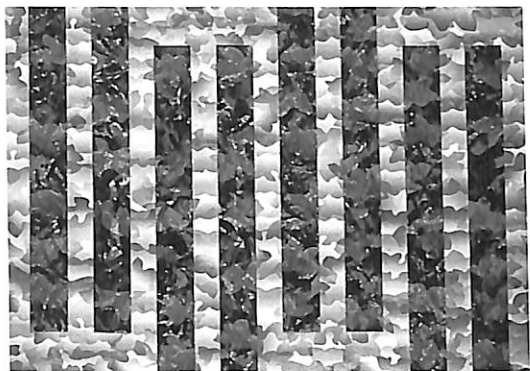
ผลงานชุด “การแปรสภาพ”

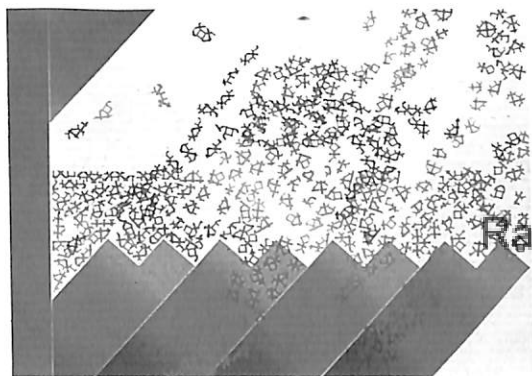
ผลงานชุด “Block Printings”

ผลงานชุด “รูปทรงแห่งโลกลึกลับ”

ผลงานชุด "การสะสมรูปทรงของสี"

ผลงาน "ภาพพิมพ์ชุดปี 2519"

ผลงานชุด "Block Paintings"

ผลงานลักษณะพิเศษของศิลปะ 2 สาขาระหว่างจิตรกรรมและภาพพิมพ์เข้าด้วยกัน กล่าวคือ การคิดออกแบบรูปทรง จัดวางโครงสร้างและองค์ประกอบของภาพไว้ล่วงหน้า แน่นนอนและลงตัวในแบบของภาพพิมพ์ ผสมกับการแสดงออกโดยตรงอย่างฉับพลัน และอิสระแบบจิตรกรรม ซึ่งเป็นผลงานในชุดนี้ตอบสนองต่อความต้องการแสดงออกทั้งในลักษณะที่ควบคุมอย่างเป็นระเบียบกับความฉับพลันและอิสระ

ผลงานในชุด Block Paintings นี้ ลักษณะพัฒนามาจากพื้นฐานการศึกษา ปฏิบัติและสอนภาพพิมพ์มากกว่า 20 ปี กรรมวิธีคือการใช้แผ่นไม้ฉลุเป็นเหมือนแม่พิมพ์วางซ้อนอยู่ใต้ผ้าใบ และระบายสีโดยใช้เครื่องมือปาดสีผ่านแผ่นไม้ฉลุส่วนที่เป็นร่องสีจะเก็บสีไว้มากกว่าส่วนที่เป็นผิวแบนเรียบ รูปทรงแห่งความว่างที่ถูกเลื่อยฉลุไว้แล้วจะปรากฏขึ้นมา ด้วยวิธีการเช่นนี้เธอสามารถควบคุมสมาธิพุ่งสู่สีเส้นและทิศทางการปาดเครื่องมืออันเป็นสื่อของการถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึกภายในได้โดยตรงอย่างต่อเนื่องและฉับพลัน โดยไม่ไขว่ไขว่หลงไปควบคุมรูปทรงและองค์ประกอบ อันมิใช่จุดมุ่งหมายหลักของการสร้างสรรค์แต่อย่างใด

ผลที่ต่อเนื่องมาก็คือ ลักษณะสามารถมุ่งสู่เรื่อง "สี" ที่เธอมีพื้นฐานความชอบและความถนัด ซึ่งสามารถเห็นได้ชัดเมื่อมองย้อนกลับไปถึงงานชุดเก่าๆ เริ่มตั้งแต่ผลงานภาพพิมพ์ในช่วงที่เรียนปริญญาโทอยู่ที่สหรัฐอเมริกา เป็นต้นมา และที่เด่นชัดคือผลงานในชุด "การสะสมรูปทรงของสี" และในชุด "รูปทรงแห่งความว่าง" ด้วยวิธีการของ Block Paintings เธออำนวยความสะดวกให้เธอสามารถใช้สีถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกภายในออกมาได้อย่างรุนแรงและอิสระ การทำงานในชุดนี้จึงเป็นเสมือนการปลดปล่อยสิ่งที่เก็บกดไว้จากการไม่มีโอกาสทำงานศิลปะมากกว่า 10 ปีออกมาได้ตั้งใจ เปรียบเหมือนกับเสียงกรีดร้องผ่านสี สะท้อนกลับไปสู่ผู้ดูอันเป็นที่มาของชื่อนิทรรศการนี้

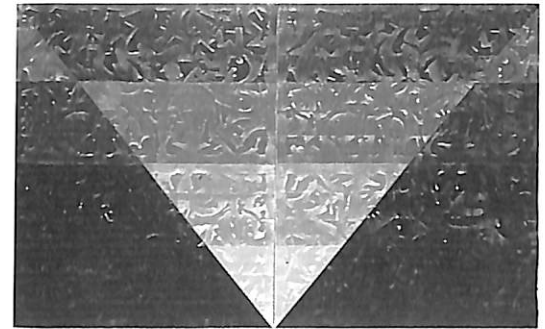
"สี" ในผลงานชุด Block Paintings นี้ เห็นได้เด่นชัดว่าเป็นสื่อที่มีความสำคัญมากกว่าองค์ประกอบอื่นๆ ลักษณะได้ทดลองค้นคว้าการใช้สีเพื่อสื่อถึงความหมายและอารมณ์ความรู้สึกภายในให้พัฒนาอีกซึ่งมากขึ้นตามลำดับ จากชั้นแรกมาถึงชั้นหลัง ผลงาน 4 - 5 ชิ้นแรกสีที่ใช้และทิศทางการปาดสีเป็นไปอย่างอิสระและรุนแรง ผลงาน 3 - 4 ชิ้นต่อมาเธอเริ่มคิดพิจารณาควบคุมการใช้สีและวิธีการปาดสีให้มีระเบียบและระบบที่แน่นอนมากขึ้น นั่นคือการจัดระเบียบของสีเป็นโทนร้อนและเย็น วางเป็นแถบในแนวนอนหรือแนวตั้ง รวมทั้งการวางไล่ลำดับค่าน้ำหนักของสีจากอ่อนไปแก่ วิธีการปาดสีก็เป็นระเบียบสอดคล้องคล้อยตามระเบียบของสี

ผลงานในช่วงท้ายสุดจะเป็นชุดที่สืบสานการจัดระเบียบของสีเป็นแถบในแนวตั้งหรือนอนเช่นเดิม แต่วิธีการปาดสีกลับขัดแย้งกับทิศทางของสี ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวที่มีมิติซับซ้อนขึ้นมา อีกมิติหนึ่ง วิธีการปาดสีเป็นแถบซ้อน ๆ กันเป็นรัศมีแผ่ขยายออกจากศูนย์กลางเป็นวงกลม วงรี หรือรูปอื่น ๆ ให้ความรู้สึกหรือให้ความหมายไปได้หลายนัย เช่น การเปลี่ยนแปลงหมุนเวียน เป็นวัฏจักรของสรรพสิ่งที่ไม่รู้จบ คลื่นของน้ำ หรือคลื่นของเสียงที่สะท้อนก้องแผ่ขยายออกไปไม่จบสิ้น นอกจากนี้ลักษณะยังรู้สึกว่ามีสัมผัสสัมพันธ์กับประสาทสัมผัสอื่น ๆ ทั้งเสียงและกลิ่น ดังเห็นได้จากการตั้งชื่อผลงาน เช่น กลิ่นหอมของผู้หญิง หรือกลิ่นหอมของป่า เป็นต้น

ในการทำงานศิลปะนั้นศิลปินซึ่งเป็นผู้ที่อ่อนไหวจะพยายามถ่ายทอดความคิดและความรู้สึกที่ละเอียดอ่อน ลึกซึ้งและซับซ้อนออกมาในผลงาน โดยบางครั้งสื่อด้วยสัญลักษณ์ที่เป็นสากล บางครั้งก็สื่อด้วยสัญลักษณ์ที่เป็นส่วนตัว ความหมายที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังของงานโดยเฉพาะงานแบบนามธรรมจึงเป็นเรื่องที่ชวนให้ติดตามค้นหา ในกรณีของลักษณะนี้นั้นเธอได้แฝงความหมายซ่อนเป็นนัยอย่างซับซ้อน ตั้งแต่รูปทรงที่มีลักษณะเป็นแก่นของสิ่งมีชีวิตที่ผสมผสานระหว่างคน สัตว์ แมลงหรือพืช เป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย การวางรูปทรงเรียงต่อเนื่องเป็นกลุ่มหรือแผ่เป็นแถวขยายเต็มพื้นที่ว่างของภาพทำให้ดูรู้สึกเป็นลวดลายหรือความเคลื่อนไหวของสิ่งมีชีวิตที่ลอยล่องเป็นระเบียบไปในแนวนอนหรือแนวตั้ง หรือหมุนเวียนไปมา บางครั้งลักษณะก็ทอดเปรี้ยวเปรี้ยวถึงตัวอักษรที่เป็นภาษาเฉพาะจารึกไว้เป็นแถว ๆ หรือรู้สึกเหมือนกับเสียงพูดบ่นหรือเสียงสวดเป็นจังหวะลึลลลที่ซ้ำ ๆ ต่อเนื่องกันไปเรื่อยอย่างไม่จบสิ้น

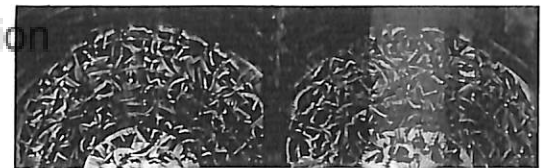
การทำงานในชุด Block Paintings เมื่อพัฒนาต่อเนื่องมาถึงชุดนี้ “แปรสภาพ” ไปจากจุดเริ่มต้นที่เป็นเรื่อง “รูปทรงแห่งความว่าง” โดยสิ้นเชิง เป็นเสมือนการเดินทางมาถึงสุดขั้วตรงกันข้ามอีกข้างหนึ่ง จากความว่างที่เป็นเรื่องการดับสูญ การหลุดพ้น มาสู่เรื่องราวของกิเลส ตัณหา สัมผัสต่าง ๆ ของรูป รส กลิ่น และเสียง ที่เกิดจากการแปรเปลี่ยนรูปทรงแห่งความว่างมาเป็นรูปทรงที่เต็มไปด้วยสีสัน มีชีวิตชีวา มีความเคลื่อนไหว อันเป็นการทำงานตามแนวความคิดในตัวเองที่เปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่งอยู่ที่จุดใดจุดหนึ่ง ผลงานของเธอจึงมีความหลากหลายไม่ติดขัดอยู่กับรูปแบบ เทคนิค หรือวัสดุที่เป็นผลสำเร็จเดิม ๆ แต่แปรเปลี่ยนไปตามความคิดใหม่ที่เกิดขึ้นเสมอ

ในนิทรรศการนี้ลักษณะยังได้แสดงผลงานประติมากรรมที่ย้ำความคิด “รูปทรงแห่งความว่าง” โดยใช้แผ่นเหล็กหนาเจาะทะลุเป็นรูปทรงที่มีลักษณะเช่นเดียวกับงานจิตรกรรม แล้วเชื่อมประกอบเป็นกล่องแห่งความว่าง ซ้อนกัน 3 กล่อง อันเป็นการแปรสภาพจากงาน 2 มิติ

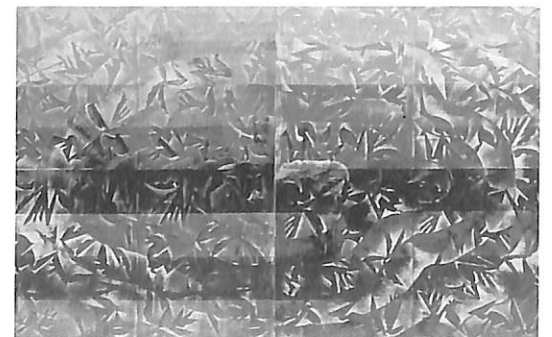

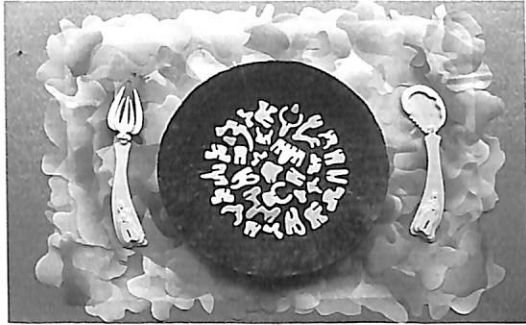
ผลงานชุด “Block Paintings”

ผลงานชุด “Block Paintings”

ผลงานชุด “Block Paintings”

"งานละโมภ 2537"

มาเป็น 3 มิติ แปรเปลี่ยนวัสดุจากไม้ ผ้า กระดาษ กระจก มาสู่เหล็กที่มีความแข็งแกร่งกล้า ทึบตัน หนักแน่นและทนทาน

อันที่จริงลักษณะที่เคยทำงาน 3 มิติมาก่อนหน้านี้แล้ว ดังเช่นผลงานที่ร่วมแสดงในนิทรรศการ Artists & Fork-Spoon ที่ใช้ชื่องานว่า "งานละโมภ" ซึ่งนอกจากเนื้อหาการแปรสภาพแล้วยังสะท้อนถึงปัญหาการกินของมนุษย์ที่แฝงไว้ด้วยความงามและความโหดร้าย ในนิทรรศการเดี่ยวครั้งนั้นนอกจาก "กล่องเหล็กแห่งความว่าง" แล้ว ลักษณะยังแสดงผลงานประติมากรรมและจิตรกรรมอีกอย่างละชิ้นที่ทำด้วยพลาสติกสตีลใส ผลงาน 2 ชิ้นนี้เป็นการผสมผสานงานระหว่างรูปทรงแห่งความว่างที่ใช้วัสดุกับสีสันอันสดใสของจิตรกรรม

ในนิทรรศการศิลปกรรมเดี่ยวครั้งแรกของลักษณะนี้แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการจากขั้นหนึ่งสู่ขั้นหนึ่ง จากชุดหนึ่งสู่อีกชุดหนึ่งอย่างต่อเนื่องสัมพันธ์กัน ผลสำเร็จที่เห็นได้ชัดโดยส่วนรวมคือ ความเป็นตัวตนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะเด่นชัด ที่ผสานทั้งลักษณะแบบผู้หญิงของการใช้สีสัน ลวดลาย และการเลือกใช้วัสดุ เช่น ผ้า กระดาษ และไม้ที่มีผิวละเอียดนุ่มนวล กับลักษณะแบบผู้ชาย จากการแสดงออกอย่างเด็ดขาด จับพินและอิสระ นิทรรศการนี้จึงเป็นผลลัพธ์ของการสังสมประสบการณ์ทั้งการศึกษา ปฏิบัติงานสร้างสรรค์และการสอน และเป็นเสมือนประตูที่เปิดกว้างสู่การค้นคว้าสร้างสรรค์ศิลปะต่อไปในอนาคต

Rama IX Art Museum Foundation

อิทธิพล ตั้งโฉลก

คณะจิตรกรรมฯ มหาวิทยาลัยศิลปากร

สิงหาคม 2539

Rama IX Art Museum Foundation